

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Александър Ранев

от СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ, катедра „Социална педагогика и социално дело“

относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ в област 1.
Педагогически науки в професионално направление 1.2. Педагогика

на тема:

РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ „ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО“ В ТРЕТИ КЛАС

с автор докторант Красимира Димитрова Николова

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационния труд е с обем 278 стр. от които 81 стр. са приложения. Разпределен е в увод, три глави, заключение, справка за научните приноси, списък с публикации, литература, приложения.

Увод

В увода докторант Николова задава общата рамка на изследваната проблематика, определя обекта, предмета, целите, задачите, хипотезата, изследователските методи. В синтезиран вид хипотезата на изследването се опира на разбирането, че ефективността от развитието на социални умения чрез учебния предмет Човекът и обществото може да се повиши ако се осъществи посредством целенасочен и организиран процес базиран на възпитателна технология съобразена с възрастовите и индивидуални особености на учениците. Съобразно хипотезата си авторката представя своето изследване в следващите глави.

1-ва глава

В първа глава се изяснява понятийният апарат, особеностите в развитието на децата в начална училищна възраст, както и са изведени взаимовръзките между екологията, възпитанието и развитието на социалните умения. Представени са различни гледни точки относно определянето и концептуалното изясняване на разбирането за умението по принципи и по-конкретно, социалните умения. Открити са основните специфики в развитието на децата в начална училищна възраст с акцент върху социалните умения и тяхното отражение върху цялостното развитие на по-късен етап. Учебното съдържание като фактор и ресурс в определянето и постигането на възпитателни цели също е разгледано с логичен фокус върху предмета „Човекът и обществото“. В част трета на 1-ва глава е представена и нормативната уредба определяща целите и областите на компетентности по предмета „Човекът и обществото“ както и е направен критичен анализ на ресурсите за постигане на тези цели в учебници и учебни помагала. В края на главата авторката умело представя връзките между екологията, възпитанието и развитието на социалните умения.

2-ра глава

Във втора глава са представени критериите и идейните рамки за изготвянето на педагогическа технология насочена към развитието на социални умения в училище. Докторант Николова разглежда взаимовръзката между индивидуалното и колективното, необходимостта от съобразяване с дидактическите принципи за активност и включеност на учениците в процеса на развитие на социалните умения. На схема 2 (стр. 56) е представен технологичен модел, но не става ясно това авторски модел ли е, има ли заемки от други модели и като цяло липсва анализ на този модел в текста. За сметка на това са представени различни гледни точки относно това на какви критерии е необходимо да отговаря организирането на образователната среда, учебното съдържание, взаимодействията в клас за да се повиши ефективността на учебно-възпитателният процес включително и по предмет Човекът и обществото. В част 2-ра на главата са представени основните критерии и показатели по които може да бъде изградена технология за развитие на социални умения.

3-та глава

В глава 3-та е представено изследването, изследователският инструментариум, изведени са и анализирани резултатите от изследването, както и са напваени изводи и заключения.

Научни приноси:

Приемам посочените в края на дисертацията и автореферата научни приноси.

Публикации по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд има 4 публикации даващи представа за резултатите от изследването и осигуряващи необходимата им публичност.

Автореферат

Авторефератът е на 72 страници, разработен е съгласно изискванията и отразява основните резултати на дисертационния труд. В него са посочени приносите както с теоретична, така и тези с практическа значимост. Дисертантката е представила и списък от четири публикации по темата на труда.

Критични бележки, препоръки, въпроси

Темата, както и съдържанието на дисертационното изследване са с отчетлива практико-приложната стойност и насоченост към подобряване на работата на учителите. Едно от достоинства на труда е, че насочва внимание към възпитателната роля на учителя. Роля отговорна, присъща и нормативно зададена, но оставаща в сянката на преподавателската и често пренебрегвана от вниманието на учители, общество, система, изследователи, но с не по-малко значение за цялостното развитие на учениците, поради което и считам, че в своята същност избраната тема е актуална и с философско приложна стойност особено

за практикуващите учители. Не само от автобиографията, но и в целия текст се забелязва отношението на докторант Николова към учителската професия и практика.

Бих отправил следните препоръки и критични бележки:

- Добре е да се опишат и анализират и други възпитателни технологии в областта на развитието на социалните умения което би позволило да се открият допълнителни достойнства и ограничения на авторския модел. Като цяло липсват представени изследвания по темата, а такива има не малко.
- Одобрявам критичния преглед към заложените в учебното съдържание и оценяването чрез тестове направен в част 3 (стр. 33). Тази критичност би била още по-аргументирана, ако в този преглед бяха включени и други учебници, тъй като в случая е само един.
- Част 1 на гл. 1-ва е наименована Педагогическа технология – не става ясно авторът конкретен технологичен модел ли представя. Редно би било това да се уточни тъй като в заглавието е в единствено число, а и в самия текст са представени общите условия за ефективен учебно-възпитателен процес, но липсва описана конкретна технология и това прави заглавието подвеждащо. По темата е представен модел на Схема 2 на стр. 56, но без да е описан и анализиран, не става ясно тя авторски ли е? Счита за логично този модел да бъде представен в края, а не в началото, тъй като преди това са представени доводи и критерии на какво би трябвало да отговаря един модел.
- В данните от наблюденията, е добре да се дадат примери, за да може четящият да разбере нагледно какво конкретно е наблюдавано и въз основа на какво е оценявано.
- Не става ясно и кой е провел наблюденията и на какъв признак са разпределени двете групи – контролна и експериментална?
- Не става ясно през време на експеримента как е структурирано преподаването на предмета при контролната група, а това е важно, за да може сравнението да бъде коректно.
- В анализа и коментарите е наблегнато върху резултатите с по-голям процент, като в повечето случаи липсва анализ на резултатите на учениците от по-малкия процент. Важно е да посочи какви са евентуалните причини те да демонстрират съответните умения – семейно възпитание, индивидуални особености и т.н..

Текстът е ясен, разбираем, стегнат и фокусиран върху темата. Добро впечатление прави умението на авторката да синтезира същественото от съдържанието в края на отделните части.

Висока оценка заслужава изследователският инструментариум и авторския принос в представения модел.

Заклучение

Направените бележки не омаловажава достойнствата на труда в който са показани много добри умения както за проучване и анализ на теоретични източници, но също така и за провеждане на емпирично изследване на базата на чужда и авторска методика.

Дисертационният труд има цялостен, завършен вид и е резултат от сериозна изследователска работа. Трудът притежава необходимите качества, за да бъде присъдена

на Красимира Николова образователната и научната степен „Доктор” в област на висше образование 1. „Педагогически науки“; професионално направление 1.2. Педагогика.

Гр. София

19.05.2025 г.

изготвил становище:

Aleksader Ranev
Digitally signed
by Aleksader
Ranev
Date: 2025.05.19
14:47:19 +03'00'
доц. д-р Александър Ранев

OPINION

by Associate Professor Dr. Aleksandar Ranev
Sofia University "St. Kliment Ohridski",
Faculty of Educational Sciences and the Arts,
Department of Social Pedagogy and Social Work

regarding the dissertation for the award of the educational and scientific degree "Doctor"
in Area 1. Pedagogical Sciences, Professional Field 1.2. Pedagogy

DEVELOPMENT OF SOCIAL SKILLS THROUGH THE TEACHING OF THE SUBJECT "MAN AND SOCIETY" IN THIRD GRADE

by doctoral student Krasimira Dimitrova Nikolova

General Characteristics of the Dissertation

The dissertation is 278 pages long, of which 81 pages are appendices. It is structured into an introduction, three chapters, conclusion, summary of scientific contributions, list of publications, references, and appendices.

Introduction

In the introduction, doctoral student Nikolova outlines the general framework of the research problem, defining the object, subject, objectives, tasks, hypothesis, and research methods. The research hypothesis is based on the understanding that the effectiveness of developing social skills through the subject *Man and Society* can be increased through a targeted and organized process based on an educational technology adapted to the age and individual characteristics of the students. Following this hypothesis, the author presents her research in the subsequent chapters.

Chapter 1

The first chapter clarifies the conceptual framework, the developmental characteristics of primary school children, and explores the interrelations between ecology, education, and the development of social skills. Various perspectives on defining and conceptually explaining the idea of skills—generally and specifically social skills—are discussed. Key specifics in the development of social skills at primary school age and their later impact are highlighted. The role of curriculum content in achieving educational objectives is also examined, with a logical focus on the subject *Man and Society*. The third section of Chapter 1 presents the regulatory framework defining the objectives and areas of competence for the subject and offers a critical analysis of the resources (textbooks and teaching aids) used to achieve these goals. The author skillfully links ecology, education, and social skills development.

Chapter 2

Chapter 2 presents the criteria and conceptual framework for creating a pedagogical technology aimed at developing social skills in school. Doctoral student Nikolova examines the interplay between the individual and the collective, emphasizing the need to adhere to didactic principles

such as student activity and involvement in the learning process. A technological model is presented in Diagram 2 (p. 56), but it is unclear whether this model is original, adapted, or a combination; there is also a lack of analysis of the model in the text. However, the chapter does discuss various viewpoints on the criteria for organizing an educational environment, curriculum content, and classroom interactions to enhance the effectiveness of the educational process, including for the subject *Man and Society*. The second part of the chapter outlines the key criteria and indicators for constructing a technology for developing social skills.

Chapter 3

Chapter 3 presents the research, the research tools, and an analysis of the results, including conclusions drawn from the findings.

Scientific Contributions

I accept the scientific contributions listed at the end of the dissertation and in the abstract.

Publications Related to the Dissertation

There are four publications related to the dissertation topic that present the research results and ensure their public dissemination.

Abstract

The abstract is 72 pages long, complies with the formal requirements, and reflects the main results of the dissertation. It includes contributions of both theoretical and practical significance. The doctoral candidate has also listed four publications related to the dissertation topic.

Critical Notes, Recommendations, Questions

The topic and content of the dissertation have clear practical value and are directed toward improving teachers' work. One of the strengths of the work is its focus on the teacher's educational role—an important, inherent, and regulatory-defined responsibility often overshadowed by the teaching role and underestimated by teachers, society, and researchers. This educational role is, however, equally important for students' overall development. Therefore, I believe the chosen topic is relevant and has applied philosophical value, especially for practicing teachers. Both the biography and the text reflect the doctoral candidate's respect and commitment to the teaching profession.

I offer the following recommendations and critical comments:

- It would be beneficial to describe and analyze other educational technologies in the field of social skills development to better highlight the strengths and limitations of the author's model. In general, related studies are not presented, though many exist.
- The critical review of the curriculum content and test-based assessment in part 3 (p. 33) is commendable. This critique would be stronger if it included a review of multiple textbooks, not just one.
- Part 1 of Chapter 1 is titled *Pedagogical Technology*... — it's unclear whether the author presents a specific technological model. This should be clarified, as the title is singular, yet the content covers general conditions for an effective educational process without detailing a concrete technology. Diagram 2 (p. 56) introduces a model, but it is neither described nor analyzed. It is unclear whether it is the author's own. It seems more logical to present the model at the end, after discussing the relevant criteria.
- It would be helpful to provide examples from the observations so readers can better understand what was specifically observed and how it was evaluated.
- It is unclear who conducted the observations and how the two groups—control and experimental—were assigned.
- It is also unclear how the subject was taught in the control group during the experiment. This is important for valid comparisons.
- The analysis focuses on higher percentages of positive outcomes, while often omitting an analysis of the lower-performing students. It is important to address possible reasons for their performance—family background, individual traits, etc.

The text is clear, concise, and focused on the topic. The author's ability to synthesize key content in the summaries at the end of each section is impressive.

The research tools and the original model presented deserve high praise.

Conclusion

The critical remarks do not diminish the strengths of the dissertation, which demonstrates strong skills in both theoretical analysis and empirical research using both existing and original methodologies.

The dissertation is complete, well-structured, and the result of substantial research work. It meets the requirements for awarding Krasimira Nikolova the educational and scientific degree "Doctor" in Higher Education Area 1: Pedagogical Sciences, Professional Field 1.2. Pedagogy.

Sofia

May 19, 2025

**Prepared by: Aleksader
Ranev**

Assoc. Prof. Dr. Aleksandar Ranev

Digitally signed by
Aleksader Ranev
Date: 2025.05.21
16:06:05 +03'00'